

Застосування зазначеної технології не є самоціллю, можливе лише з урахуванням навчальних цілей і завдань, особливостей учнів класу, їх інтересів і потреб, рівня компетентності, регламенту та багатьох інших факторів. Осмислення використання кейс-технології створює основи для обґрунтування відповідної програми його подальшого впровадження в методику початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
2. Волобуєва Т.Б. Розвиток творчої компетентності школярів / Т.Б. Волобуєва. – Х.: Основа, 2005. – 96 с.
3. Життєва компетентність особистості / за ред. Л.В. Сохань, І.Г. Сохань, Г.М. Несен. – К.: Богдана, 2003. – 520 с.
4. Зінов'єва Т. Формування ключових компетентностей учнів / Т. Зінов'єва // Директор школи. 2005 – №42. – С. 19.; №43. – С. 25.
5. Ковальова С.М. Різноманітні підходи до класифікації кейсів [Електронний ресурс] / С.М Ковальова // Вісник Житомирського державного університету. – 2014. – Вип. 2(74). Педагогічні науки. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/11683/1/4.pdf>. – Назва з екрану.
6. Мисюра Л.А. Формування життєвих компетентностей учнів початкових класів шляхом організації пошукової діяльності / Л.А. Мисюра // Початкова освіта. – 2009. – Лютий (№5-7). – С. 70.
7. Сурмін Ю.П. Кейс-стаді: архітектура і можливості / Ю.П. Сурмін. – К.: Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2012. – 336 с.
8. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М. Фіцула. – К.: Видавничий центр «Академія». – 2000. – 544 с.
9. Jin R.K. Case Study Research: Design and Methods / R.K. Jin. – Newbury Park (CA): Sage, 1989. – P. 50.

Л.И. ИВАНОВА. РЕАЛИЗАЦИЯ ЗАДАЧ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ЖИЗНЕННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ СРЕДСТВАМИ КЕЙС-ТЕХНОЛОГИЙ

Резюме. В статье рассмотрены содержательную структуру понятия жизненная компетентность; предусмотрено осознание ее как многовариантного образования, которое характеризуется значительным интеллектуальным потенциалом и учебно-воспитательными возможностями для учеников начальных классов. Обоснована целесообразность использования кейс-технологии для формирования жизненной компетентности младшего школьника, повышение качества обучения в начальной школе. Выяснено решения таких исследовательских задач как: – осмысление кейса как многофункциональной технологии; – характеристика учебно-воспитательных возможностей кейс-технологии; – изучение ее содержания, основных видов, структуры с точки зрения реализации задач формирования жизненной компетентности младшего школьника.

Ключевые слова: жизненная компетентность, младший школьник, кейс-технология, кейс, кейс-метод, кейс-стади, учебно-воспитательные возможности кейс-технологии.

L.I. IVANOVA. IMPLEMENTATION OF TASKS OF FORMATION OF LIFE COMPETENCE YOUNGER SCHOOLBOYS MEANS OF CASE-TECHNOLOGY

The summary. The article discusses the concept of semantic structure provides vital competence awareness of it as a multiple-formation, which is characterized by considerable intellectual potential and educational opportunities. The expediency of using case-based technologies for the formation of vital competence junior student, improving the quality of education in primary schools. It was found solutions such research tasks as – understanding of the case as a multi-functional technologies; – characterization of educational opportunities Case technology; Studying of its content, the main types of structure in terms of achieving the objectives of formation of vital competence of the younger schoolboy.

Key words: life competence, junior high school student, case, case-technology, case studies, training and educational opportunities-case technology.

Рекомендовано до друку.

Д-р пед. наук, проф., дійсн. член НАПН України І.Д. Бех.

Одержано редакцією 15.02.2017 р.

УДК: 372

А.П. ПЛУГІНА

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Резюме. У статті розглянуто теоретичні передумови реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі початкової школи. Проаналізовано його сутність та основні складові, обґрунтовано ключові поняття. Акцентовано увагу, що впровадження компетентнісного підходу у початковій школі є одним із важливих концептуальних положень оновлення змісту та якості освіти. Досліджуваний підхід потребує особистісної спрямованості під час формування змісту освіти. Згідно компетентнісного підходу навчально-виховний процес має бути спрямований на досягнення результатів молодших школярів. Даний підхід потребує трансформації змісту освіти.

© А.П. Плугіна, 2017

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетентність, освітній процес, молодші школярі, ключові та предметні компетентності, початкова школа.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Концепція розвитку початкової школи передбачає необхідність оновлення змісту освіти, становлення та розвиток творчої гармонійної особистості учнів. Місія школи – створення новітнього освітнього середовища, де має панувати атмосфера педагогічної творчості вчителів, батьків та учнів.

Нове освітнє середовище передбачає визначення нового змісту освіти, оновлених технологій навчання та виховання, розвиток інтелектуальних здібностей молодших школярів. Сучасна початкова школа має готувати не тільки носія знань, а й творчу людину, яка може використовувати здобуті знання у будь-якій сфері життя, тобто сформувати компетентну особистість. Тому проблема запровадження компетентнісного підходу у навчальний процес початкової школи є надзвичайно актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність компетентнісного підходу та проблеми формування ключових компетентностей аналізуються К. Івановою, А. Хуторським, В. Зимньою, Р. Барнеттом, Ст. Вестером та іншими [2]. Теоретичними та прикладними питаннями запровадження компетентнісного підходу в освіту присвячені роботи О. Савченко, Н. Бібік, О. Овчарук, Л. Парашенко, О. Пометун, С. Трубочова та ін. [6, 104].

Мета публікації полягає у визначенні теоретичних передумов реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. На підґрунтях модернізації початкової освіти відбувається методологічна перебудова навчального процесу, зокрема враховуються принципи демократизації та гуманізації, спрямування його на особистісне зростання молодшого школяра, запроваджується компетентнісний підхід.

Під компетентнісним підходом розуміємо спрямованість навчального процесу на розвиток та формування основних компетентностей, здатностей особистості. Даний підхід передбачає відхід від інформаційної спрямованості навчання й перенесення акценту на формування і розвиток в учнів здатності самостійно діяти, застосовувати індивідуальний досвід у нестандартних, творчих життєвих ситуаціях.

Проблема реалізації компетентнісного підходу в процесі навчання зумовлена процесом реформування освіти на нових концептуальних засадах у зв'язку із цілями, поставленими суспільством перед освітою [6, 105]. Поява даного підходу пов'язана, перш за все, із кризою освіти, протиріччями між програмними вимогами до учня, запитами суспільства і потребами самої особистості в освіті.

Виникає протиріччя між зростаючою потребою суспільства в особистісно орієнтованій моделі освіти і знанневою, де знання «даються» та «передаються». Одні лише знання не можуть забезпечити успішного руху особистості життєвими сходами. Дане протиріччя дає можливість подолати компетентнісний підхід, що зміщує увагу з процесу діяльності на результат.

Ідея запровадження компетентнісного підходу – є однією з відповідей на запитання: який результат освіти необхідний особистості і сучасному суспільству? Формування компетентностей в учнів на сьогоднішні є однією з найбільш актуальних проблем освіти, а компетентнісний підхід може розглядатися як вихід із проблемної ситуації, що виникла із-за суперечності між необхідністю забезпечувати якість освіти і неможливістю розв'язати це завдання традиційним шляхом за рахунок подальшого збільшення обсягу інформації, що підлягає засвоєнню. Мова йде про компетентність як про новітню одиницю виміру освіченості людини, при цьому увага акцентується на результатах навчання, в якості яких розглядається не сума завчених знань, умінь і навичок, а *здатність діяти* в різних проблемних ситуаціях [2].

Пріоритетними напрямками підвищення якості початкової освіти є запровадження компетентнісного підходу, що визначає її результативно-цільову спрямованість та ґрунтується на компетентностях, необхідних особистості.

Глибинні засади освітніх реформ зумовлені зміною освітньої парадигми з принципово новим цілепокладанням у педагогічному процесі, Навчальна діяльність у кінцевому результаті повинна не просто дати молодшим школярам знання, уміння та навички, а сформувати компетентності [3].

Державний стандарт початкової загальної освіти ґрунтується на засадах особистісно орієнтованого навчання та компетентнісного підходу. Згідно Закону України «Про вищу освіту», компетентність – це «динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [1]. Компетентнісний підхід трактується як «спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових (базових) і предметних компетентностей» [4].

До базових понять компетентнісного підходу можна віднести предметні та ключові компетентності. У навчальних програмах є надзвичайно важливим відображення взаємозв'язку між цими компетентностями, завдяки чому розширюються можливості реалізації виховного і розвивального потенціалу кожного предмета.

У навчальних програмах зазначено необхідність формування в учнів ключової компетентності *уміння вчитися*, адже оволодіння нею у початкових класах є першочерговою умовою успіху дітей на подальших щаблях освіти. Саме взаємозв'язок між предметами, взаємопідсилення результатів вивчення кожного з них створює передумови для реалізації переваг початкової школи щодо системного і неперервного формування в учнів ключових і предметних компетентностей [5, 10-11].

Реалізація компетентнісного підходу ґрунтується на системно-діяльнісному підході, спрямованому на інтегрований результат, що може бути досягнутий молодшими школярами під час навчання. Це передбачає формування компетентності, де результатом є інтеграція знань, умінь, навичок, досвіду та цінностей особистості [5, 11].

У контексті компетентнісного підходу можна виділити три основні складові:

- знання – важливими є знання учнів, які вони здобувають в школі (з точки зору змісту освіти);
- питання щодо організації навчання – як побудований початковий процес, як учні засвоюють інформацію, як їх навчають учителі. Основні запитання – що вчити?, як учити?, що засвоюється? (з точки зору особливостей навчального процесу);
- направлення освіти на формування та розвиток ключових і предметних компетентностей (знань, умінь, навичок тощо), якими мають оволодіти молодші школярі. Результат – формування загальної компетентності особистості (з точки зору отриманих результатів).

Пріоритетними формами організації навчальної діяльності учнів в контексті компетентнісного підходу є групові та індивідуальні форми. До засобів навчання також висуваються нові вимоги, обов'язковим є використання медіа-засобів та комп'ютерної техніки, а також забезпечення оволодіння школярами прийомами опрацювання інформації. Доцільно віддавати перевагу таким завданням, що потребують залучення досвіду школярів, тобто наближені до життя та завдання, що будуть стимулювати активну мисленнєву діяльність учнів.

У діяльності вчителя також ставляться нові акценти, пов'язані з перерозподілом пріоритетів функцій – від інформаційної до консультативної, організаторської та управлінської. В учнівській діяльності також розставлені нові пріоритети – навчання має бути активним, передбачати самостійну та самоосвітню роботу [3, 28].

Висновки. Отже, оскільки особливістю компетентнісного підходу є нова мета навчання, то очевидно, що відповідно до неї мають бути адаптовані всі компоненти навчального процесу. Тільки за умови охоплення всього педагогічного процесу можна досягти формування компетентності молодших школярів як результату навчання.

У початковій школі ідеї компетентнісного підходу реалізуються в першу чергу через зміст освіти, при цьому компетентність перетворюється на бажаний результат і стає набутою якістю учня. Реалізація ідей даного підходу у змісті початкової освіти сприяє розвитку у молодших школярів певного досвіду особистості, вираженого системою ключових компетентностей.

Стаття не вичерпує всіх аспектів проблеми, окреслені питання є підґрунтям для підбору організаційних форм та технологій з упровадження компетентнісного підходу для формування ключових та предметних компетентностей молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.sop.com.ua/regulations/8451/467655/>. – Назва з екрану.
2. Пестерева Ю.В. Реализация компетентностного подхода в процессе построения содержания образования в начальной школе: автореф. дисс. ... канд. пед. наук / Ю.В. Пестерева. – Майкоп, 2007. – 24 с.
3. Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання / І.В. Родигіна. – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 112 с.: іл. – (Серія «Адміністратору школи»).
4. Савченко О.Я. Компетентнісний підхід як чинник модернізації початкової освіти / О.Я. Савченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/NiO/2011_4_1/statti/Savch.htm. – Назва з екрану.
5. Савченко О.Я. Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу / О.Я. Савченко // Початкова школа. – 2015. – № 3. – С. 10-15.
6. Хитра З.М. Реалізація компетентнісного підходу у процесі підготовки майбутнього вчителя початкової школи до формування в учнів цілісної картини світу / З.М. Хитра // Проблеми сучасної педагогічної освіти: збірник наукових праць. – Випуск 39. – Ч. 1. – Ялта, 2013. – С. 104-109.

А.П. ПЛУГИНА. РЕАЛИЗАЦИЯ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Резюме. В статье рассмотрены теоретические предпосылки реализации компетентностного подхода в образовательном процессе начальной школы. Проанализированы его сущность и основные составляющие, обоснованы ключевые понятия. Акцентировано внимание, что внедрение компетентностного подхода в начальной школе является одним из важных концептуальных положений обновления содержания и качества образования. Исследуемый подход требует личностной направленности во время формирования содержания образования. Согласно компетентностного подхода учебно-воспитательный процесс должен быть направлен на достижение результатов младших школьников. Данный подход требует трансформации содержания образования.

Ключевые слова: компетентностный подход, компетентность, образовательный процесс, младшие школьники, ключевые и предметные компетентности, начальная школа.

A.P. PLUHINA. IMPLEMENTING COMPETENCE APPROACH INTO THE EDUCATIONAL PROCESS OF PRIMARY SCHOOL

The summary. The article deals with the theoretical background of implementing competence approach into the educational process of primary school. Its content and basic components are analyzed; key concepts are proved. The attention is paid to the statement that the introducing competence approach into the primary schools is an important conceptual position of updating the content and quality of education. Being investigated approach requires

personal orientation during the forming educational content. According to the competence approach the educational process should be directed to the achievements of primary school pupils' results. This approach needs the transformation of educational content.

Key words: *competence approach, competence, educational process, primary school pupils, key and subject competencies, primary school.*

Рекомендовано до друку.
Д-р пед. наук, проф. Л.Я. Бірюк.
Одержано редакцією 21.02.2017 р.

УДК: 373.31

Г.В. ПІДЛУЖНА

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Резюме. У статті розглянуто педагогічні умови реалізації компетентнісного підходу до розвитку критичного мислення молодших школярів на уроках української мови. На основі результатів проведеного педагогічного експерименту автор доводить, що рівень розвитку критичного мислення учнів 3-4 класів значно зростає за умов компетентнісного підходу до застосування науково обґрунтованих, дібраних і систематизованих інтерактивних методів та прийомів навчання.

Ключові слова: компетентнісний підхід, критичне мислення, молодші школярі, уроки української мови.

Упродовж останніх років відомі вітчизняні вчені й педагоги у своїх працях усе частіше звертаються до проблем реалізації компетентнісного підходу в навчальних закладах нашої держави. Так, у працях Т. Байбари, Н. Бібик, О. Заблоцької, Г. Кравченко, О. Савченко [7] глибоко розглянуто теоретичні та практичні аспекти реалізації компетентнісного підходу в освіті загалом і в її початковій ланці зокрема. Значна кількість досліджень і наукових статей присвячена формуванню мовно-мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках української мови (М. Вашуленко, С. Гамаюн, С. Дубовик, К. Пономарьова, Р. Тофан та ін.). Однак формування компетентної особистості неможливо уявити без розвитку в неї критичного мислення. Дотепер залишається актуальним твердження видатного американського мислителя минулого століття.

Д. Дьюї, що фундаментальна мета сучасної освіти полягає не в наданні учням інформації, а в тому, щоб *розвивати їх критичний спосіб мислення*, котрий дає змогу адекватно оцінювати нові обставини й формувати стратегію подолання проблем, які в них криються [3, 7]. З огляду на її важливість, проблема розвитку критичного мислення перебуває в центрі уваги зарубіжних і вітчизняних педагогів.

В Україні ця проблема висвітлювалась у працях І. Большакової, Н. Вукіної, Н. Дементієвської, Т. Олійник, С. Терна, О. Тягла та ін. [1; 2; 4; 8]. На сьогодні визначено основні теоретичні засади й окреслено шляхи практичної реалізації розвитку критичного мислення учнів загальноосвітньої школи. Однак деякі аспекти цієї проблеми все ще залишаються недостатньо вивченими. Зокрема, проблема розвитку критичного мислення молодших школярів є актуальною та потребує більш глибокого дослідження.

Оскільки питання реалізації компетентнісного підходу до навчання учнів початкової школи й розвитку критичного мислення є надзвичайно важливими, ми вирішили дослідити їх у взаємозв'язку шляхом проведення педагогічного експерименту. Дослідження проводились на уроках української мови, зважаючи на важливість цього предмета в процесі розвитку мовлення й мислення. Звідси **мета статті** – розглянути педагогічні умови реалізації компетентнісного підходу до розвитку критичного мислення молодших школярів на уроках української мови на основі результатів проведеного нами педагогічного експерименту.

Об'єктом дослідження стали уроки української мови в сучасній початковій школі, предметом – процес розвитку критичного мислення молодших школярів за умов компетентнісного підходу на уроках української мови в 4 класі.

Перший етап дослідження – серпень – вересень 2015 р. – мав на меті з'ясувати психолого-педагогічні засади розвитку критичного мислення молодших школярів й передбачав аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури за визначеною темою. На основі аналізу праць зарубіжних і вітчизняних учених ми з'ясували базовий категоріально-термінологічний апарат дослідження, зокрема, такі поняття, як «мовлення», «мислення», «компетентність», «компетентнісний підхід», «інтерактивне навчання» тощо. Із проаналізованих наукових праць було виокремлено й узагальнено наступні найважливіші положення, які надалі стали теоретичною основою практичних досліджень:

- мовленнєва діяльність одночасно є мислительною діяльністю [5, 315];
- мовлення є важливим засобом вивчення процесу мислення, у тому числі й критичного [5, 316];
- компетентність – це здатність застосовувати набуті знання, уміння, навички, способи діяльності, власний досвід у нестандартних ситуаціях з метою розв'язання певних життєво важливих проблем [6, 49];
- компетентнісний підхід базується на компетенціях, передбачає формування в учнів здатності розв'язувати важливі практичні задачі та спрямовується на виховання особистості в цілому [6, 50];
- інтерактивні методи найбільшою мірою відповідають вимогам компетентнісно орієнтованого навчання [4].